

Joel Calvo: descobrir el món

El doctor en botànica Joel Calvo Casas (Girona, 1982) va sortir fa poc als diaris perquè durant l'any 2019 havia descobert set plantes noves. Això havia passat als Andes, un territori immens que l'investigador ha estudiat.

Text > JORDI ARBONÈS (NIF)

El món de la botànica és força desconegut. Tenim la curiosa percepció que al segle XXI tot està descobert. Hi ha uns quatre mil satèl·lits que cada dia fotografien tots els racons de la Terra. Tot està controlat per la mirada extraterrestre. Vivim amb el concepte que la biodiversitat planetària està recollida, investigada i indexada. Joel Calvo ens demostra que això no és cert, que moltes zones del món continuen sent terra incògnita. El botànic, a banda de recórrer els Andes, ha treballat en àmbits diversos i ha dedicat bona part de

la joventut a ser un científic aventurer. Algú que a banda d'estimar la natura, la investiga, l'analitza i després, ofereix les seves descobertes a la societat. Entendre la naturalesa implica comprendre tant l'ànima geològica com el medi en el qual viu la humanitat.

Calvo ens explica el seu mètode. Primer estudia els herbaris, la zona obscura que no es mostra ni al públic, ni als museus, ni a les institucions. En aquests llocs hi ha dipositades i etiquetades a mà les plantes que es van descobrir fa anys, però que no estan contrastades en l'actualitat. Investiga-

cions d'aventurers i botànics solitaris que dècades enrere pujaven muntanyes i s'endinsaven a les selves. Un treball que no s'ha perdut. La seva feina s'assembla a la dels antropòlegs que, partint d'indicis a penes insinuats, s'endinsaven en territoris inhòspits d'Amèrica del Sud i anaven a cercar Eldorado o Paitití, unes ciutats mítiques perdudes entre llegendes i escrits replets de misteris i d'imprecisions. Un dels més coneguts va ser Percy Fawcett, un antropòleg i tinent coronel anglès que va desaparèixer a la selva amazònica quan cercava una mítica

>> Joel Calvo pujant al volcà Sotará, al Cauca, Colòmbia, l'any 2017.

>> Calvo, fotografiat a Girona. (Foto: CLAUDI VALENTÍ)

ciutat inca. És un dels més coneguts, però forma part d'una llista inacabable d'exploradors del segle XIX. L'ansia humana de ser el primer a descobrir mons perduts és antiga. Els conqueridors espanyols van saquejar territoris sencers d'Amèrica del Sud i sempre els va quedar la il·lusió de trobar el tresor dels inques; d'entrada no els interessaven ni la fauna, ni la flora, ni la cultura del país que conquerien.

Hi ha disciplines com ara la geologia, l'antropologia i la botànica que la societat va trigar a acceptar com a ciències i assignatures universitàries.

Bondat i dificultat

Joel Calvo treballa d'una manera lliure. No han passat gaires anys des que a Catalunya es tractaven de bruixes les dones trementinaires —perquè recollien plantes remeieres i anaven per les cases i masies a vendre'n. Antigament les havien perseguit i fins i tot cremat. Es tracta d'entendre la bondat i, també, la dificultat d'una professió que van impulsar i dignificar personatges com Pere Barrera, de Perpinyà, que al

segle XVIII va ser un dels primers naturalistes i botànics dels Països Catalans.

La prudència de Calvo el porta a anar amb compte en alguns llocs d'Amèrica del Sud. És un territori on hi ha hagut guerrilles, paramilitars i narcotràfic. Sovint els estrangers són segrestats. Sud-amèrica no és un lloc gaire segur. Qui hi ha estat ho sap. Calvo ha viscut

La seva feina s'assembla a la dels antropòlegs que, partint d'indicis a penes insinuats, s'endinsaven en territoris inhòspits d'Amèrica del Sud i anaven a cercar Eldorado o Paitití

a l'Equador i ha fet expedicions al volcà Sotará, a la regió colombiana del Cauca, i explica que sempre ha procurat no endinsar-se en zones perilloses. Coneix les anades i vingudes d'un continent on un foraster pot ser l'objectiu dels facinerosos. Se'n guarda. Procura no arriscar-se i fer contactes amb la gent del país, que és qui, al capdavant, l'aixopluga i el salva d'arriscar-se en llocs conflictius.

El pas següent, i un cop ha acotat el territori que vol explorar, Calvo inicia l'expedició, procura no anar sol i que l'hi acompanyi algun guia o botànic del país. A l'Equador ha pujat fins a 2.500 metres per trobar espècimens

nous. Res no està garantit. Gràcies a la tecnologia actual (GPS) li és relativament fàcil delimitar el tros de selva o de muntanya que vol examinar. La seva feina, malgrat els càlculs i les previsions, també està sotmesa a les vicissituds de l'atzar i, sobretot, depèn de la paciència. Una qualitat imprescindible a l'hora d'estudiar la naturalesa. La immediata no existeix. Pujar, recollir i baixar al cap de poc no forma part de la realitat. Cada territori nou proposa un munt de dubtes. De vegades cal seguir l'instint. Les certeses sovint van acompanyades de la intuïció. Una intuïció que no és gens gratuïta, sinó que s'adquireix gràcies a l'experiència d'anys de fer treball de camp.

Expedicions internacionals

Calvo va estudiar enginyeria forestal a la Universitat de Lleida (2006) i després de doctorar-se a la Universitat Politècnica de Madrid (2013) es va formar com a botànic al Real Jardín Botánico, on va cloure la tesi doctoral. Com a especialista en taxonomia, ha participat en expedicions internacionals, i algunes de les seves recol·leccions estan dipositades als herbaris de Mont-real, Chiapas, Quito, Rio de Janeiro i Nova Zelanda.

>> *Monticalia speciosa* J. Calvo & Romol. (Equador, 2018). (Foto: JOEL CALVO)

>> *Senecio toconaoensis* J. Calvo & A. Moreira (Xile, 2019). (Foto: JOEL CALVO)

Un cop doctorat, es va anar decantant cada vegada més pel camí de la botànica, la ruta que el portaria a córrer món.

El guany del botànic es manifesta en la satisfacció per les noves troballes — el currículum s'amplia: ha descobert trenta-una plantes noves—; tot i això, l'èxit rau a haver format part d'una cadena de vigília i de recerca i, sobretot, d'haver-la conclòs després d'haver continuat una feina que algú va iniciar anys o potser segles enrere. És una mirada humanista.

Calvo explica que en el seu gremi no hi ha trobat ni enveges ni tampoc cap tipus de competència malsana. Sap més del que diu. És un home calmat que parla en veu baixa. Raona sense impostures. Entén que els seus èxits són la conseqüència natural d'un tre-

ball acurat i, sobretot, d'una passió. És un apassionat tranquil. Treu a rotlle la paraula *taxonomia*.

El concepte *taxonomia* prové dels mots grecs *taxis* i *nomos*, que signifiquen 'ordre' i 'lleí'. És la ciència que desenvolupa la nomenclatura, la definició i la classificació dels organismes en grups gràcies a l'observació dels seus trets comuns. Els organismes s'agrupen en ítems anomenats *tàxons*. Es poden aplegar diferents grups d'una mateixa categoria per formar-ne un de categoria superior, i així es va construïnt una taula jeràrquica taxonòmica.

El seu gremi fa servir un lèxic codificat —riu i en pronuncia unes quantes paraules: *Lotus gomerythus*, *Senecio toconaoensis* o *Senecioneae andinae*, i afegeix: *Asteraceae*. Un univers tan

La immediatesa no existeix. Pujar, recollir i baixar al cap de poc no forma part de la realitat. Cada territori nou proposa un munt de dubtes.

críptic com el dels metges o el dels advocats. M'imagino que per refermar-se, cadascú necessita un lèxic propi. La llengua que fan servir els botànics és tan rica com misteriosa; sempre quedés a mig camí perquè t'imagines que no t'expliquen tot el que saben i que guarden secrets inconfessables. Tot i això, és un món empíric, una ciència que no admet suposicions, sinó certeses.

Un cop ha aconseguit l'espècimen nou, el botànic baixa de la muntanya i premsa la planta, que s'ha de deshidratar. El pas següent és comparar-la amb altres espècimens de la mateixa espècie i del grup al qual pertany; un cop constatada l'originalitat, qualifica la planta de «nova». Llavors, quan està convençut de la descoberta, redacta un article en què explica les qualitats i virtuts de la troballa. L'article l'envia a revistes especialitzades com *PhytoKeys* o *Phytotaxa*. Aquest esglaó és important perquè els especialistes de les revistes són els que atorguen el vistiplau a la planta i la validesa a l'estudi que ell ofereix a la seva consideració, com una espècie de tribunal. Un cop que la planta ha passat aquest sedàs amb èxit, cal batejar-la. Habitualment es tria el nom del lloc o del primer botànic que l'ha trobada. Joc net.

El descobriment de plantes i flors noves és excitant. Representa la culminació d'anys de feina. Un orgull. El botànic també va descobrir com una planta endèmica del Marroc havia arribat a la Península.

Calvo ha viatjat i ha treballat arreu del món. Potser el lloc més allunyat ha estat Nova Zelanda. Explica que encara que sembli estrany, aquestes illes fa temps que són un territori amb poques sorpreses, pel fet d'haver estat colonitzades pels anglesos. Diu que

una de les matèries que sempre han acompanyat la societat anglesa ha estat la investigació científica de la natura. Recordem la navegació del vaixell *Beagle* i Charles Darwin —la teoria de la selecció natural afecta totes les espècies— i els exploradors llegendaris que buscaven les fonts del Nil, com ara David Livingstone i Henry Stanley, que buscava Livingstone —l'antiga cadena d'exploradors que buscaven altres exploradors perduts— i, és clar, les societats geològiques i naturalistes angleses que promocionaven la descoberta del món.

Roses salvatges

Soprèn quan explica un projecte que fa uns anys li van encarregar. Es tractava de localitzar i agafar esqueixos de les anomenades roses salvatges de tota la península Ibèrica. En parla amb goig. Per primera vegada va treballar mantenint els éssers vius. Un temps de recórrer i de visualitzar un món que fins llavors no havia estat apamat. Les flors es van plantar a Madrid, en un rosar, gràcies al bon fer del Real Jardín Botánico, el centre més important que hi ha a l'Estat espanyol quant a qüestions botàniques. El treball, dut a terme juntament amb Élise Ross-Nadié, s'ha publicat al llibre *Rosas silvestres ibèriques*.

Catalunya no disposa de cap organisme semblant al Real Jardín Botánico. La ciència no és prioritària. Hi ha especialistes, aficionats i gent diversa que s'apleguen amb més voluntat que pressupost per mantenir viu el gremi i els diferents vessants de la recerca de plantes. D'altra banda, a les comarques gironines hi ha jardins botànics com el de Cap Roig, a Calella de Palafrugell, i el Marimurtra de Blanes. El primer va ser construït gràcies a l'arquitecte rus Nicolai Woevodsky i la seva dona anglesa Dorothy Webster, i el segon va ser impulsat per l'empresari alemany Carl Faust.

Calvo també treballa en un projecte homèric que s'anomena *Flora ibèrica* i que consisteix a indexar totes les plantes de la Península a iniciativa del Real Jardín Botánico. Una tasca que es va començar en els anys vuitanta i a la qual li falta poc temps per estar enllestida. En parla bé; n'està content, de les seves aportacions. És un home que sap apreciar les oportunitats que el destí li ofereix. Ha col·laborat amb diversos or-

>> Cerro del Inglés, a la vall del Cauca, Colòmbia, l'any 2019. (Foto: GUILLERMO BENÍTEZ)

>> Cerro Pumire, al departament d'Oruro, Bolívia, l'any 2019. (Foto: JOEL CALVO)

ganismes oficials, però sempre ha entès aquest tipus de feina com una qüestió temporal. Ha passat uns anys vivint a Xile, treballant amb l'equip de botànics de la Pontificia Universidad Católica de Valparaíso. Hi ha gaudit, perquè ha po-

gut desenvolupar el que volia i, sobretot, el que imaginava. Recorda Xile com una bona època. No li agrada dependre de cap organisme oficial. Pot estar dies fent feina de despatx i d'anàlisi, però allà on se sent del tot satisfet és en l'aventura

del treball de camp. És prudent i alhora llest, perquè té clars els seus objectius. Se'l podria qualificar de nòmada.

Admet un fracàs: haver fet una expedició al desert d'Atacama, al nord de Xile, un dels territoris més inhòspits del món, per cercar-hi una espècie que tenia clar que hi trobaria i indexaria. El seu Sant Greal. La peça desitjada. L'èxit definitiu. No la va aconseguir, el desert va guanyar. Hi ha territoris que, avars, amaguen els seus tresors. Va acceptar la derrota i es va desfer d'obsessions. Els moments perfectes de vegades no existeixen.

A Catalunya es manté en contacte amb l'ecologisme empordanès, gent que fa anys que lluita per preservar platges, boscos i la natura de la costa. Es lamenta que a massa llocs el territori estigui trinxat, cosa que comporta la pèrdua de flora autòctona i que alhora implica —de vegades— que hi proliferin fàcilment plantes invasores. No està en contra del turisme, sinó que advoca per l'equilibri necessari entre economia i naturalesa.

Joel Calvo, una persona que paga la pena escoltar perquè, sense exagerar, ha fet una obra d'art de la seva vida i de la seva professió.

>> Volcà Sotarà, a la vall del Cauca, Colòmbia, l'any 2017. (Foto: JOEL CALVO)

>> Cim del volcà Sotarà, a la vall del Cauca, Colòmbia, l'any 2017. (Foto: TONI BUIRA)

